

OBSERVACIONS SOBRE LA UTILITZACIÓ DELS MÈTODES CIENTÍFICS APLICATS A LA RECONSTRUCCIÓ PALEOAMBIENTAL EN LA PREHISTÒRIA CATALANA, AVUI

A l'hora de treballar sobre qualsevol jaciment arqueològic, l'objectiu principal hauria d'ésser l'anàlisi de les diverses relacions (de producció, socials, ...) del grup humà que l'utilitzà. Analitzar les activitats econòmiques del grup obliga a conèixer en profunditat el medi natural on les desenvolupa, per contraposar les possibilitats que aquest medi li ofereix amb les que utilitza i poder, d'aquesta manera, avaluar la mesura en què el grup humà prehistòric, amb el seu treball, transforma la naturalesa.

L'arqueobotànica (palinologia, antracologia, carpologia,...) i l'arqueozoologia (macromamífers, micromamífers, ictiologia,...) aporten dades a la reconstrucció del paleoentorn. Les informacions que forneixen aquestes disciplines, però, no poden convertir-se en un seguit d'annexs en les publicacions d'arqueologia, sinó que cal aconseguir una interdisciplinarietat real, enfocada vers un objectiu, amb l'existència d'equips de treball multidisciplinaris, els quals alhora es relacionin entre ells a fi d'evitar duplicitat d'esforços.

La interpretació paleoecològica ha d'ésser el resultat d'una avaluació acurada dels resultats obtinguts de les diferents disciplines i possibilitar, així, la palliació de les mancances i restriccions de cadascuna. Caldrà també, si és possible, contrastar els resultats amb els d'anàlisis provinents d'altres mitjans arqueològics i no arqueològics (biològics, geològics,...) contemporanis i situats en la mateixa zona.

No totes aquestes disciplines tenen, però, el mateix tipus d'aportació a la reconstrucció del paleoentorn, i aquí cal incidir de manera important en la forma com els diversos tipus de restes han arribat al jaciment arqueològic. Els grans de pol·len trobats en una mostra de sediment són una selecció dels grans de pol·len produïts per les plantes locals, veïnals i re-

gionals, deguda a diversos factors (el vent, l'aigua, els animals, l'home,...). Els carbons són les restes de les fustes recollides per l'home i que han sofert un procés de combustió. Les llavors trobades són algunes de les conreades o recollides per l'home i que per algun motiu s'han conservat (carbonització,...). La macrofauna són les restes que ens han arribat de la ramaderia i del producte de l'activitat cinegètica de l'home i d'altres predadors, entre els animals que es trobaven en l'àrea on es localitza el jaciment. Els micromamífers són, en la seva major part, el producte de la cacera dels rapinyaires nocturns. Les restes de peixos representen part dels resultats de la pesca dels homes prehistòrics i de l'acció dels animals piscívors. Les restes que s'analitzen en aquestes disciplines són, doncs, el resultat d'una determinada acció, és a dir, són el testimoni d'una realitat concreta, però ni quantitativament ni qualitativament han de reflectir, a priori, la realitat del paleoentorn del jaciment prehistòric.

Els treballs dins la paleontologia i la botànica, aplicades a la prehistòria, han de prescindir dels objectius propis de la ciència d'on provenen i, quan són aplicades a l'arqueologia, han d'utilitzar-se per resoldre problemàtiques d'interès arqueològic. Llavors podrem parlar d'arqueozoologia i d'arqueobotànica.

Seguint la tradició dels Dossiers de la revista «Cota Zero», els autors que subscriuen aquest dossier dedicat a la paleoecologia han debatut en una taula rodona la problemàtica que afecta el conjunt d'aquestes disciplines en el camp del seu desenvolupament científic i en la vessant professional i d'aplicació pràctica.

En l'actualitat, hi ha a Catalunya un col·lectiu d'arqueòlegs dedicats al desenvolupament de tècniques procedents d'altres ciències i aplicades a l'arqueologia. Aquest col·lectiu experimenta el mateix problema de base que pateix l'arqueologia en general

al nostre país: la manca de professionalització. Aquesta manca de professionalització incideix bàsicament en dos aspectes:

- en el fet que constitueixin una pràctica habitual i s'incorporin de manera plena, aquestes tècniques, dins els estudis arqueològics, per part dels arqueòlegs responsables dels jaciments.

- en el propi desenvolupament d'aquestes tècniques.

Pel que fa al primer aspecte, l'existència d'un seguit de tècniques especialitzades –de les quals aquest Dossier de «Cota Zero» ha tractat únicament les més estretament relacionades amb la reconstrucció paleoambiental– és globalment coneguda i la seva pràctica, si bé inicialment s'introduí de manera lenta, actualment tendeix a ésser més habitual. La seva presència, però, en molts casos respon únicament a una «moda» i no és conseqüència d'un plantejament científic coherent i d'un programa d'investigació arqueològica clar i seriós. Aquest fet ve motivat principalment per una manca greu de formació dels arqueòlegs, pel que fa al coneixement de les possibilitats d'aquestes tècniques. Aquesta falta de coneixement afecta el propi desenvolupament de l'arqueologia en general i lògicament també el de les mateixes disciplines.

El segon aspecte és essencialment crític a Catalunya, on hi ha des de fa una desena d'anys, un col·lectiu d'arqueòlegs especialitzats, formats, bé amb el seu propi esforç personal bé amb l'ajut d'institucions diverses. Avui, però, quan es disposa d'un col·lectiu de professionals prou significatiu i important que podria cobrir un ampli espectre de les necessitats de l'arqueologia a Catalunya, resulta que aquests professionals no poden desenvolupar la seva activitat per manca d'una infraestructura professional que ho consolidi. Sobre el tema d'aquest desaprofitament, caldria remarcar el paper inactiu del col·lectiu d'arqueòlegs que, com a conseqüència de la manca de professionalització que patim, no reivindicuem la necessitat d'aplicació de les més avançades tècniques d'investigació arqueològica. Caldria remarcar, també, la contradicció important que es dona per part dels organismes polítics corresponents, que fan cas omís de la seva existència. D'altra banda, les circumstàncies esmentades fan que el desenvolupament aplicat a l'arqueologia de les pròpies tècniques tingui un grau de normalització molt desigual i, d'una manera general, poc desenrotllat. La necessitat inevitable d'un procés de revisió i creació de metodologies pròpies de l'anàlisi arqueològica en cada branca tècnica, únicament pot realitzar-se dintre d'un ampli marc de normalització de l'activitat arqueològica científica.

Cal destacar la necessitat que els especialistes/arqueòlegs i els arqueòlegs responsables de l'excava-

ció d'un jaciment, planifiquin de manera conjunta els programes d'investigació arqueològica. Aquesta planificació no s'hauria de limitar a un aspecte únicament contractual de feina especialitzada entre els dos grups, sinó que hauria de fomentar la plena participació d'ambdós en tot el projecte. D'aquesta manera, les diferents especialitats que tenen a veure amb l'arqueologia científica se'n veurien afavorides globalment i la mateixa dinàmica les potenciaria en el desenvolupament tècnic. No cal dir, però, que la gran beneficiària del procés esdevindria la mateixa arqueologia que, com a ciència, es veuria potenciada, amb un més ampli ventall de possibilitats.

De la situació actual, en té una parcel·la clara de responsabilitat l'administració i, de manera especial, el Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura, el qual, amb competències transferides ja fa més de sis anys, no ha rendibilitzat el potencial d'especialistes/arqueòlegs que hi ha a Catalunya. És sorprenent que el consell assessor del Servei d'Arqueologia, quan avalua satisfactòriament o no les sol·licituds dels permisos d'excavació, i les institucions científiques que donen suport al projecte i als directors respectius, no exigeixi que els projectes contemplin el desenvolupament de les tècniques d'anàlisi interdisciplinàries en el treball global de qualsevol excavació arqueològica. I és inaudit que la normativa actual no contempli la presència d'aquestes anàlisis i tècniques en les excavacions, dotant pressupostàriament els directors que les porten a terme, i que els responsables polítics en matèria d'arqueologia no prevegin la incorporació immediata de laboratoris d'investigació de les diferents especialitats ja endegades en el nostre país. És una contradicció estroncar aquesta formació quan en moltes oportunitats han estat organismes diversos de la pròpia administració (CIRIT, etc.) els qui han potenciat en un primer moment la possibilitat de formació d'especialistes, tot becant-los en centres d'investigació nacionals i estrangers. És, evidentment, contradictori el fet de tallar aquest procés de formació i el grau d'infrautilització d'aquestes especialitats va només en detriment de la pròpia arqueologia catalana.

Evidentment hi ha també un grau de responsabilitat per part del col·lectiu d'arqueòlegs catalans i, d'altra banda, la preocupació professional que sentim, els arqueòlegs no hem sabut projectar-la a la societat en general. La manca de demanda social i de reivindicació per part dels propis arqueòlegs fa que l'administració no respongui amb un interès especial envers la problemàtica arqueològica. Hem d'ésser conscients que no serà l'administració qui per pròpia iniciativa solucionarà els problemes de l'arqueologia a casa nostra i que la professionalització de l'arqueologia com a ciència passa necessàriament per la responsabilitat plena i solidària de tot el col·lectiu d'arqueòlegs catalans.

Pel que fa a la infraestructura d'investigació arqueològica que hi ha avui a Catalunya, en relació a les disciplines tractades en aquest Dossier, ens adonem que, si bé existeixen centres amb equipaments suficients per poder desenvolupar programes importants (universitats, museus, centres d'investigació,...), la realitat és que no compten amb personal de plantilla i en la major part dels casos es nodreixen de personal associat amb un grau alt de voluntarisme. Potser no són tant les instal·lacions el que manca al nostre país, com una infraestructura de personal que rendibilitzi el cost que ha suposat la seva especialització i la instal·lació dels laboratoris existents i que

permeti el desenvolupament d'aquestes tècniques aplicades a l'arqueologia. El promig d'intervencions arqueològiques a Catalunya, des de fa ja uns quants anys, sobrepassa anualment el centenar i d'aquestes, poques són les que compten amb un suport d'especialistes/arqueòlegs que cobreixi mínimament els aspectes d'anàlisi i investigació que haurien de ser ja pràctica normal en totes elles.

Gabriel Alcalde, Francesc Burjachs, Ramon Buxó, Walter Cruells, Jordi Estévez, Núria Juan-Muns, Miquel Molist, M. Teresa Ros, John Watson.

COTA ZERO

REVISTA D'ARQUEOLOGIA I CERCAM
núm. 2

SUMARI

EDITORIAL

2

NOTICIARI ARQUEOLÒGIC

3

DOSSIER: ELS RITUS DE LA MORT A L'ANTIGUITAT

METODOLOGIA INSTRUMENTAL PER A L'ESTUDI DE SEPULTURES MESOLÍTQUES

Rac del Migdia. Vilanova de Sau, Osona
E. Imanol Yll, Germà Wünsch, Carles Guillemon
14

ELS RITUS D'ENTERRAMENT A LA COVA 120 (LA GARROTXA), DEL NEOLÍTIC FINAL A L'EDAT DEL BRONZE

Cent-Vint Group
20

EL RITUAL FUNERARI DE LA INCINERACIÓ: CONCEPTE I SIGNIFICACIÓ UNA APLICACIÓ A L'EMPORDÀ

Enriqueta Pons
25

COLL S'AVENC: APROXIMACIÓ A L'ESTUDI DEL RITUAL D'UNA NECRÒPOLIS D'INCINERACIÓ DE LA COMARCA D'OSONA

Miquel Molist, Walter Cruells, Dolores Buxó
33

INCINERACIÓ I RITUAL FUNERARI A LES VALLS DEL SEGRE I DEL CINCA

José Luis Maya
39

EL RITUAL FUNERARI A LA NECRÒPOLIS DEL COLL DEL MORO, GANDESA (TERRA ALTA)

M. Dolores Molos, Núria Rofel, Ferran Puyg
48

RITUALS FUNERARIS A LA NECRÒPOLIS ROMANA DE CARMONA (SEVILLA)

Maria Belén, Soledad Gil, Gemma Hernández, Ricardo Linares, Miquel Puyo
53

ARQUEOLOGIA I ANTROPOLOGIA FÍSICA. LA POBLACIÓ I EL RITUAL FUNERARI A OSONA A TRAVÉS DE LES NECRÒPOLIS MEDIEVALS

Imma Ollich, Elisenda Vives
62

LA PRESENCIA DE LA MORT EN L'ART CONTEMPORANI

Glòria Picozo
72

COL·LABORACIONS ESPECIALS

EMPIRISME EN ARQUEOLOGIA

Peter J. Reynolds
79

NOTES BIBLIOGRÀFIQUES

90

SUMARI

núm. 3

EDITORIAL

2

NOTICIARI ARQUEOLÒGIC

3

DOSSIER

MEGALITISME: ARQUITECTURA I SOCIETAT

NOTES SOBRE EL MEGALITISME A EUSKAL HERRIA

J. A. Mujika, Xabier Peñalver
13

EL FENOMEN MEGALÍTIC A L'ALT ARAGÓ

Vicenç Boidellou, M. José Caiva, Teresa Andrés
26

EL MEGALITISME DE L'ALT EMPORDÀ (GIRONA): ELS CONSTRUCTORS DE DÒLMENS ENTRE EL NEOLÍTIC MITJÀ I EL CALCOLÍTIC A L'ALBERA, SERRA DE RODA I CAP DE CREUS

Josep Tarrés i Galter
36

L'ÀREA MEGALÍTICA DE TAVERET (OSONA)

Miquel Molist, Walter Cruells, Josep Castells
55

NOVES APORTACIONS AL MEGALITISME DE L'INTERIOR DE CATALUNYA

Josep Castany i Jussà
69

ORIGEN I EVOLUCIÓ DEL MEGALITISME A LES COMARQUES CENTRALS I OCCIDENTALS DE CATALUNYA: I

Del Neolític Mitjà a l'Edat de Bronze

Miquel Curó i Morero
76

ORIGEN I EVOLUCIÓ DEL MEGALITISME A LES COMARQUES CENTRALS I OCCIDENTALS DE CATALUNYA: II

L'Edat de Bronze

Rosà Viloraell i Pascua
84

MEGALITISME I ARQUEOLOGIA: PROBLEMES, TEORIA I INVESTIGACIÓ

Robert W. Chapman
95

COL·LABORACIONS ESPECIALS

L'ARQUEOLOGIA NORD-AMERICANA DELS 80 I EL LLEGAT DE L'ARQUEOLOGIA COM A ANTROPOLOGIA

Robert Whittaker
103

NOTES BIBLIOGRÀFIQUES

111